

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och till vissa lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och till vissa lagar som har samband med den (RP 88/2018 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande och till social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 6/2018 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Outi Kemppainen, justitieministeriet
- specialsakkunnig Kirsi Kaikko, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Annika Parsons, social- och hälsovårdsministeriet
- referendarieråd Kirsti Kurki-Suonio, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- tingsdomare Pia Hansson-Anttonen, Esbo tingsrätt
- offentligt rättsbiträde, advokat Anne Hytönen, Västra och inre Finlands rättshjäps- och intressebevakningsdistrikt
- jurist Aila Heusala, Regionförvaltningsverket i Östra Finland, enheten för styrning och utveckling av magistrater
- rådgivande jurist Sanna-Mari Haapaniemi, Befolkningsregistercentralen
- barnpsykiater Jukka Mäkelä, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- chef, familjerättsliga frågor Katja Niemelä, Helsingfors stads social- och hälsovårdsverk
- jurist Merike Helander, Barnombudsmannens byrå
- generalsekreterare Riitta Särkelä, Förbundet för mödra- och skyddshem
- styrelseledamot Pekka Pere, Isät lasten asialla ry
- expert Reetta Kallio, Centralförbundet för Barnskydd
- ordförande Raili Tähtinen, Barnatillsyningsmän rf
- vice ordförande Katri Hyytiä, Barnatillsyningsmän rf
- generalsekreterare Tomi Timperi, Mansorganisationernas centralförbund rf

Betänkande LaUB 12/2018 rd

- projektchef Anna Moring, Nätverket för stjärnfamiljer
- generalsekreterare Johanna Pakkanen, Kvinnoorganisationer i Samarbete rf
- verksamhetsledare Juha Jämsä, Sateenkaariperheet - Regnbågsfamiljer ry
- advokat Hilikka Salmenkylä, Finlands Advokatförbund
- undervisningsråd Pekka Leinonen, Suomen Isovanhemmat ry
- psykolog, teamledare Suvi Laru, Väestöliitto ry
- professor (emeritus) Markku Helin
- universitetslektor Hannele Tolonen
- psykolog Päivi Mäntylä-Karppinen
- docent i barnpsykiatri Jari Sinkkonen
- docent i rättspsykologi Helinä Häkkänen-Nyholm
- juris doktor Anja Hannuniemi.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Förbundet för underhållsansvariga rf
- Förbundet för Särföräldrar rf
- Mannerheims Barnskyddsförbund
- Nyfamiljerna i Finland rf
- Finlands Föräldraförbund rf
- Förbundet för ensamstående föräldrar rf
- biträdande professor Suvianna Hakalehto.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt ändras.

De allmänna bestämmelserna om innehållet i vårdnad om barn och umgängesrätt ska preciseras. Det föreslås nya bestämmelser bland annat om vårdnadshavarnas skyldighet att skydda barnet mot våld, att vårda relationer med personer som står barnet nära och att medverka till att umgängesrätten tillgodoses. Det föreslås också en komplettering av vilka faktorer som ska beaktas när ett ärende som gäller vårdnaden om barn och umgängesrätt avgörs.

Enligt förslaget ska det tas in bestämmelser om att föräldrarna kan avtala om eller en domstol besluta att barnet ska bo växelvis hos vardera föräldern. Nytt är också att det för barnet kan fastställas rätt att träffa en person som står barnet särskilt nära. Det föreslås flera olika sätt för att säkerställa umgängesrätten, såsom att ett domstolsbeslut om umgängesrätt under vissa förutsättningar ska kunna förenas med vite.

Urvalet av avtal som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt ska breddas. Enligt propositionen är det i fortsättningen möjligt att i ett avtal som fastställs av socialnämnden komma överens också om uppgiftsfördelningen mellan vårdnadshavarna, om vilka personer som tillsammans med föräldrarna är vårdnadshavare och om rätten att få uppgifter.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

Det föreslås flera ändringar vars syfte är att stärka barnets rätt att få sin röst hörd och delta i behandlingen av ärenden som rör honom eller henne. Det tas också in mer detaljerade bestämmelser om hörande av barn i olika förfaranden.

I syfte att påskynda rättegångsförfarandet ska det föreskrivas om en skyldighet att behandla ett ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt skyndsamt och ordna sammanträde utan obefogad dröjsmål. Dessutom ska bestämmelserna om inhämtande av utredning av socialnämnden preciseras. Det föreslås också en bestämmelse om att en uppenbart ogrundad ansökan om ändring av ett avtal eller ett beslut ska avslås redan i ett skriftligt förfarande.

I propositionen föreslås det dessutom ändringar i vissa bestämmelser i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt, lagen om underhåll för barn, lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar och rättegångsbalken. Mindre ändringar föreslås också i vissa andra lagar.

Lagarna avses träda i kraft tidigast vid samma tidpunkt som moderskapslagen, som träder i kraft den 1 april 2019.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2019 och avses bli behandlad i samband med den.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) trädde i kraft för cirka 35 år sedan. Lagen är central med tanke på barn och föräldrar. Vissa av bestämmelserna i lagen är allmänna bestämmelser som gäller barn och vårdnadshavare i alla situationer, medan en del av bestämmelserna tillämpas vid skilsmässa.

Under den tid lagen varit i kraft har det gjorts förhållandevis få ändringar i den, vilket visar att den till karaktären allmänna lagstiftningen har tålt tiden bra. Nu har det emellertid blivit aktuellt att ändra lagen på grund av de förändringar som skett i samhället och i familjestrukturerna. I samma sammanhang kan en del tolkningar som godkänts i rättspraxis skrivas in i lagen.

Sammantaget sett anser utskottet att propositionen behövs och är lämplig. Utskottet tillstyrker lagförslaget, men med anmärkningarna och ändringarna nedan.

Barnets bästa

Det viktigaste målet i propositionen är att bättre tillgodose barnets bästa i ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. I den föreslagna lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt nämns barnets bästa uttryckligen endast i bestämmelserna om fastställelse av avtal som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt och om avgörande av dessa ärenden (8 och 10 § i lagförslag 1) men inte i de allmänna bestämmelserna, som gäller alla situationer och barnrelate-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

rade åtgärder rent allmänt. Målet att stärka tillgodoseendet av barnets bästa framgår dock av de många preciseringar och kompletteringar som föreslås både i de allmänna bestämmelserna och i de övriga bestämmelserna i lagen. Det gäller bland annat de bestämmelser som anger syftet med vårdnad om barn och umgängesrätt (1 och 2 § i lagförslag 1), vårdnadshavarens uppgifter (4 § i lagförslag 1), samt de ovannämnda kompletteringar som föreslås i 10 §. Till barnets bästa hänför sig också de föreslagna bestämmelserna om stärkande av barnets delaktighet som behandlas närmare nedan (bl.a. 4, 8 och 15 a § i lagförslag 1). Utskottet anser att de föreslagna preciseringarna och kompletteringarna konkretiserar och förtydligar den gällande regleringen om vad som är barnets bästa vid vårdnad om barn, umgängesrätt och vårdnadshavarnas uppgifter, samt betonar att ärenden som gäller dessa frågor ska avgöras framför allt i enlighet med barnets bästa.

Social- och hälsovårdsutskottet anser i sitt utlåtande till lagutskottet om propositionen att barnets bästa ska vara den främsta och viktigaste prövningsgrunden i alla beslut och all verksamhet som rör barn. Principen om barnets bästa ska vara den tolkningsprincip som genomgående genomsyrar beslutsfattandet och verksamheten enligt lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Det ska alltid göras en bedömning från fall till fall för varje barn (ShUU 6/2018 rd). Lagutskottet håller med om detta och anser att det är viktigt att man också i praktiken förstår betydelsen av barnets bästa på detta sätt. Lagutskottet föreslår därför med hänvisning till social- och hälsovårdsutskottets utlåtande ett uttalande om att statsrådet vid verkställigheten av reformen ska ge anvisningar om betydelsen av barnets bästa i allt beslutsfattande och all verksamhet som rör barn (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Terminologi

Vid reformen av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt har man stannat för att använda de nuvarande begreppen, såsom umgängesrätt. Enligt förslaget är definitionen av umgängesrätt ändå bredare än i dag och innefattar också att barnet tidvis får vistas hos den förälder hos vilken barnet inte bor (2 § i lagförslag 1). Utskottet stöder den nya bredare definitionen som bättre än i dag tydliggör att båda föräldrarna är viktiga för barnet. Å andra sidan anser utskottet inte att det finns något hinder för att utvidgningen av definitionen också kunde synas i själva begreppet. Det är dock inte motiverat att göra en sådan ändring vid riksdagsbehandlingen av propositionen, eftersom de begrepp som används i lagen i fråga är vedertagna och också används på många ställen i övrig lagstiftning. Frågan bör således bedömas i ett lämpligt sammanhang senare.

Skyddande av barn mot våld

För att precisera vårdnadshavarnas skyldigheter föreslår regeringen en ny bestämmelse om vårdnadshavarnas skyldighet att skydda barn mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, försumlig behandling och utnyttjande (1 § 2 mom. i lagförslag 1). Den föreslagna bestämmelsen syftar till att uppfylla förpliktelseerna i FN:s konvention om barnets rättigheter. Lagutskottet anser att det är viktigt att ta in bestämmelsen i lagen, eftersom lagstiftaren på det sättet kan ge en stark signal om att man fördömer alla slag av våld. Den föreslagna bestämmelsen kompletterar också det uttryckliga förbudet i den gällande lagen enligt vilket ett barn inte får undertryckas, agas eller utsättas för annan kränkande behandling (1 § 3 mom.). Lagutskottet betonar att ”alla former av våld” i den nya bestämmelsen ska förstås i vid bemärkelse. Bestämmelsen täcker således förutom fysiskt och

Betänkande LaUB 12/2018 rd

psykiskt våld, som nämns i bestämmelsen, också direkt våld mot barn och till exempel våld mellan makarna eller föräldrarna som inte är direkt riktat mot barnet.

Skyddande av barn mot våld har beaktats också i de övriga bestämmelserna i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, eftersom det samtidigt föreslås kompletteringar i de omständigheter som domstolen och socialnämnden ska beakta vid avgörandet av ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt (10 § i lagförslag 1). En av kompletteringarna hänför sig till hur de i 1 och 2 § angivna målen för vårdnaden och umgängesrätten bäst kan nås i framtiden. Med det avses enligt motiven till regeringens proposition bland annat skyldigheten i 1 § 2 mom. att skydda barnet mot våld (s. 56). Likaså ska våld beaktas vid fastställelse av rätt att träffa en person som står barnet särskilt nära (9 c § 2 mom. i lagförslag 1). De ovannämnda ändringarna syftar till att stärka den i artikel 31 i Istanbulkonventionen nämnda skyldigheten att beakta förekomsten av familjevåld när frågor om vårdnad av barn och barns umgängesrätt ska avgöras (RP, s. 18 och 35). Också de föreslagna bestämmelserna om möjlighet att avtala om att umgäna mellan ett barn och en förälder ska ske som stöttat umgänge eller övervakat umgänge (9 b § i lagförslag 1) uppfyller förpliknelsen i artikeln att säkerställa att utövandet av umgängesrätt eller vårdnad inte äventyrar brottsoffrets eller barnens rättigheter och säkerhet.

Utskottet anser att de ovannämnda bestämmelserna om beaktande av och betydelsen av våld i ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt är entydiga. Utifrån dem är det klart att uttrycket ”alla former av våld” i 1 § 2 mom. ska beaktas vid avgörandet av ett ärende om vårdnad om barn och umgängesrätt med stöd av 10 §. Eftersom saken är viktig föreslår utskottet att detta ska nämnas uttryckligen i 10 §, på det sätt som anges närmare nedan.

Med tanke på tillämpningen av bestämmelsen är det också viktigt att kunna identifiera familjevåld när det förekommer. Det är därför bland annat av stor betydelse att socialvården fäster uppmärksamhet vid eventuell förekomst av våld när man gör en utredning av en familjs situation för domstolen. Behovet att kunna identifiera våld måste också beaktas i utbildningen av socialvårdare och domare.

Socialnämndens och domstolens behörighet

Enligt uppgifter till lagutskottet ingicks det 48 419 av socialnämnden fastställda avtal om vårdnad om barn, boende och umgängesrätt 2017. Åren 2015—2017 avgjordes det i snitt 3 200 ärenden om vårdnad om barn och umgängesrätt i tingsrätterna, varav cirka 1 300 var stridiga. Ungefär en tredjedel av de stridiga ärendena avgjordes vid medling i domstol. Merparten av de ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt avgörs alltså numera genom avtal mellan föräldrarna.

I propositionen föreslås det att socialnämndens behörighet vid fastställelse av avtal om vårdnad om barn och umgängesrätt ska utvidgas ytterligare. I dag är det bara domstolen som får besluta om fördelningen av uppgifter mellan vårdnadshavarna och om extra vårdnadshavare. Efter reformen kommer således antalet avtal som ingås inom socialvården att öka ytterligare och de ärenden som handläggs i domstolarna att minska. Lagutskottet tillstyrker förslaget, eftersom det som utgångspunkt med tanke på både parterna och domstolen är motiverat att ostridiga ärenden inte be-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

höver föras till domstol. På det sättet kan förfarandet förenklas och för snabbas, och domstolarna kan bättre rikta sina resurser till avgörande av stridiga ärenden.

Förslaget innebär att föräldrarna i framtiden kan komma överens om bland annat vårdnaden om ett barn och barnets boende också med någon annan person. Avtal om extra vårdnadshavare hänförs sig i praktiken till arrangemang med regnbågsfamiljer och ombildade familjer och till barnskyddssituationer där en extra vårdnadshavare kan stödja barnets uppväxtförhållanden så att omhändertagande kan undvikas. Utskottet har ingenting att anmärka på att socialnämnden ska kunna fastställa ett avtal om extra vårdnadshavare i ostridiga fall. Ärenden som gäller extra vårdnadshavare handläggs redan nu ofta i ett skriftligt förfarande i domstolen, vilket visar att det inte förekommer stridigheter mellan parterna. Men också i dessa fall behöver domstolen ofta få en utredning om förhållandena av socialnämnden för att få en riktig bild av behovet av extra vårdnadshavare.

Efter reformen kommer särskilt barnatillsyningsmännens uppgifter att bli fler och mer komplicerade. Detta förutsätter att man sörjer för att barnatillsyningsmännen får den utbildning, de anvisningar och de resurser som behövs.

Domstolen föreslås dock fortfarande ha exklusiv behörighet i situationer där vårdnaden om ett barn anförtros en eller flera personer i stället för en förälder eller föräldrarna. I en sådan situation bör barnets bästa bedömas särskilt noga, eftersom det handlar om ett beslut som är synnerligen viktigt för barnet och föräldrarna. Utskottet anser att detta talar för att beslutet ska fattas av domstolen.

Det föreslås likaså i propositionen att endast domstolen ska vara behörig att fastställa umgängesrätt mellan ett barn och en person som står barnet särskilt nära (9 c § i lagförslag 1). Det handlar om ny reglering jämfört med nuläget, eftersom den möjliggör fastställelse av en rättsligt bindande och verkställbar umgängesrätt för någon annan än barnets föräldrar. Tillämpningsområdet för den föreslagna bestämmelsen innefattar mycket olika typer av situationer. Det kan handla om barnets förhållande till exempelvis en social förälder, en fosterförälder eller en far- eller morförälder.

Redan i den gällande lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt föreskrivs det att vårdnaden bör trygga positiva och nära människokontakter i synnerhet mellan barnet och föräldrarna (1 § 1 mom.). Nu föreslås det en skrivning i bestämmelsen om att också andra människokontakter som är viktiga för barnet ska värnas. Tillägget kan understödjas, och särskilt vid en skilsmässa är det viktigt att barnet får ha kvar sina kontakter till personer som står barnet nära. Lagutskottet anser att relationerna med personer som står barnet nära som utgångspunkt ska skötas genom normala kontakter, som barnets föräldrar i praktiken understöder. Så är det ändå inte alltid, och därför kan det anses att den föreslagna nya bestämmelsen om fastställelse av umgängesrätten behövs. Det kan dock bedömas att det är främst i stridiga fall som bestämmelsen kommer att behöva tillämpas. Det handlar då om situationer där föräldrarna inte medverkar till att kontakten mellan barnet och en person som står barnet särskilt nära kan upprätthållas. Det kan således finnas risk för att stridigheterna runt barnet ökar genom den nya regleringen. Också barnets liv kan splittras och belastas på grund av olika tidsscheman.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

Av de orsaker som anges ovan krävs det enligt lagutskottet för att umgängesrätt för en person som står barnet särskilt nära ska kunna fastställas ytterst noggranna överväganden av de intressen och det behov av skydd som gäller barnet och den som bor med barnet å ena sidan och barnet och den person som står barnet särskilt nära å den andra. Lagutskottet håller med social- och hälsovårdsutskottet om att barnets bästa i dessa överväganden alltid väger tyngre än att värna relationer med personer som står barnet nära och medverka till att umgängesrätten tillgodoses (se ShUU 6/2018 rd). Därför bör umgängesrätt mellan ett barn och en person som står barnet särskilt nära fastställas bara när det i det enskilda fallet utifrån en prövning behövs och är motiverat med tanke på barnets bästa.

Efter en sammantagen bedömning av det som sägs ovan har lagutskottet beslutat att stödja den föreslagna lösningen i propositionen, dvs. att umgängesrätten fastställs genom ett domstolsbeslut när det gäller andra personer än barnets föräldrar. Men det finns inga hinder för att senare överväga en möjlighet till fastställelse inom socialvården, om det visar sig finnas behov av att fastställa sådan umgängesrätt också i ostridiga situationer. Innan man gör en sådan bedömning är det dock viktigt få erfarenheter av de nya bestämmelserna och hur de fungerar.

Enligt utskottet bör de omständigheter som nämns ovan beaktas också när man bedömer vem som kan anses som en sådan i bestämmelsen avsedd särskilt närstående person för vilken umgängesrätt kan fastställas. Denna definition behandlas närmare nedan i detaljmotiven till bestämmelsen i fråga.

Växelvist boende

Lagutskottet välkomnar möjligheten att barnet bor växelvist hos vardera föräldern. Erkännandet av växelvist boende i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt klarlägger nuläget, för trots att arrangemanget används redan i dag tillämpas bestämmelserna om umgängesrätt på det. I bästa fall kan växelvist boende bidra till att upprätthålla barnets förhållande och kontakter med vardera föräldern och ge båda föräldrarna möjlighet att gemensamt och på jämbördiga villkor delta i barnets uppväxt och omvårdnaden om det. På det sättet kan växelvist boende stödja barnets utveckling och välfärd. Växelvist boende kan också bedömas främja och stärka i synnerhet pappornas delaktighet i barnens uppväxt och vardag.

Som det sägs ovan finns det betydande fördelar med växelvist boende, men det lämpar sig inte nödvändigtvis för alla barn eller alla familjesituationer. Boendearrangemangen för barn ska alltid utgå från barnets bästa, och de ska därför bedömas från fall till fall och i enlighet med barnets bästa. Man ska särskilt beakta barnets ålder och utvecklingsnivå, barnets karaktär och anlag, eventuella särskilda behov hos barnet, avståndet mellan föräldrarnas bostäder samt föräldrarnas förmåga att tillsammans ta ansvar i frågor som gäller barnet (10 §). Utskottet betonar följaktligen att föräldrarnas intresse inte får gå före barnets bästa vid bedömningen.

Det centrala för om ett arrangemang med växelvist boende ska lyckas är att föräldrarna bor nära varandra och att de kan komma överens om de praktiska arrangemangen och samarbeta i frågor som gäller barnet. Det är också väsentligt att beakta barnets ålder och utvecklingsnivå. Trots att barn utvecklas individuellt, är det enligt uppgift till lagutskottet viktigt med rutiner och förutsägbarhet för ett litet barns utveckling. För att utvecklas behöver ett barn under 3 år få vård som upp-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

repas oförändrad och ges av samma förälder, och barnet måste skyddas mot skilsmässorelaterade upplevelser. Det framgår också av social- och hälsovårdsutskottets utlåtande (ShUU 6/2018 rd, s. 4) att växelvist boende med byte varje vecka, särskilt om det handlar om små barn, kan äventyra barnets behov av trygghet i form av förutsägbarhet, upprepning och känslomässiga relationer. För större barn bedöms för sin del den belastning som uppstår på grund av de ständiga bytena vid växelvist boende kunna leda till en alltför frekvent användning av försvarsmekanismer, vilket kan försvåra barnets uppväxt och utveckling. I ljuset av det som sägs ovan understryker lagutskottet vikten av att växelvist boende väljs som boendearrangemang för ett barn i de fall när det bedöms vara förenligt med barnets bästa. Boendearrangemangen måste också kunna ändras om det senare visar sig att det behövs med tanke på barnets bästa.

Enligt de föreslagna bestämmelserna antecknas uppgiften om växelvist boende i befolkningsdatasystemet som information om innehållet i vårdnaden. Vid växelvist boende kan ett barn emellertid endast ha en officiell bostad som bestäms enligt lagen om hemkommun (201/1994) även om barnet faktiskt bor turvis hos föräldrarna. Hur barnets officiella bostad bestäms är viktigt för familjerna, eftersom många av samhällets tjänster och förmåner, till exempel bostadsbidraget och skolskjutsarna, betalas enligt hos vilken förälder barnet har sin officiella bostad. Propositionen innehåller dock inga ändringar i grunderna för bestämmande av de förmåner och rättigheter som regleras i speciallagstiftning.

Enligt uppgifter till lagutskottet ställer den gällande lagstiftningen i huvudsak inte några hinder för växelvist boende, men denna boendeform beaktas inte på ett heltäckande sätt vare sig i lagstiftningen eller i tillämpningspraxis. Det framgår av den rapport av en arbetsgrupp vid social- och hälsovårdsministeriet att det krävs ytterligare utredningar om frågan samt ändringar i lagstiftningen (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 18/2018).

Lagutskottet anser att det är viktigt att växelvist boende beaktas i samhällets tjänster och förmåner, så att dessa stöder användningen av boendearrangemanget. Därför bör man så snart som möjligt utreda och bedöma konsekvenserna av växelvist boende och behovet av ändringar i lagstiftningen om förmåner och tjänster och efter det utan dröjsmål bereda de ändringar som behövs i lagstiftningen och överlämna dem till riksdagen. Lagutskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande 2*). Det är också viktigt att försöka tolka och tillämpa redan de gällande bestämmelserna på ett sådant sätt att det stöder växelvist boende.

Föräldraalienation och annat förhindrande av umgängesrätten

I propositionen föreslås det flera lagstiftningsåtgärder vars syfte är att effektivare än för närvarande förebygga problem vid tillgodoseendet av umgängesrätten på grund av så kallad föräldraalienation eller av andra orsaker samt erbjuda medel att tackla dem. Det föreslås inte att föräldraalienation ska definieras på lagnivå, men enligt propositionsmotiven avses med det ofta att en förälder uppträder på ett sätt som försvårar kommunikationen mellan barnet och den andra föräldern eller någon annan person och som i en del fall leder till att kontakten helt bryts (s. 21).

I lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt föreslås för det första bestämmelser vilkas syfte är att framhäva umgängesrättens betydelse samt att det är skadligt för barnet att hindra den. I bestämmelserna framhävs bland annat betydelsen av kontakter med personer som står barnet nära

Betänkande LaUB 12/2018 rd

och att båda föräldrarna är skyldiga att se till att barnets förhållande med vardera föräldern upprätthålls (1 § 1 mom. i lagförslag 1) samt att vardera föräldern ska medverka till att umgängesrätten tillgodoses och i sin uppgift som fostrare undvika allt som kan inverka skadligt på förhållandet mellan barnet och den andra föräldern (2 § 2 mom. i lagförslag 1). Avsikten är att förbjuda all slags manipulation och annan olämplig inverkan på barnet. Syftet med dessa förslag är att stärka föräldrarnas förståelse för att umgängesrätten är viktig för barnet och att det är skadligt för barnet att hindra den.

Också i socialnämndens och domstolens prövning betonas betydelsen av umgängesrätten och av kontakter med personer som står barnet nära. I beslut om vårdnad om barn, boende och umgängesrätt ska beaktas hur de i 1 och 2 § angivna målen för vårdnaden och umgängesrätten bäst kan uppnås i framtiden samt föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov framför sina inbördes konflikter (10 § 1 och 2 mom. i lagförslag 1).

Ett annat sätt att försöka trygga umgängesrätten är den nya möjligheten att förelägga vite redan när domstolen beslutar om umgängesrätten, om det utgående från hur den person som bor med barnet agerat tidigare finns anledning att befara att han eller hon inte kommer att iaktta beslutet om umgängesrätt (9 d § i lagförslag 1). Detta kan bedömas effektivisera tillgodoseendet av umgängesrätten och påskynda det egentliga verkställighetsförfarandet. Det är dock motiverat att möjligheten ska kunna utnyttjas bara under de förutsättningar som anges ovan.

Lagutskottet anser att det är viktigt att fästa uppmärksamhet vid föräldraalienation och annat förhindrande av umgängesrätten, eftersom det kan påverka både barnets utveckling och uppväxt och barnets och familjens välfärd på ett negativt sätt. Det väsentliga är att alienationen identifieras och att den beaktas inom socialvården och i domstolen, eftersom den förälder som alierar barnet inte bör kunna dra nytta av det.

I ljuset av det som sägs ovan anser utskottet att de nya verktyg som nu föreslås i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt i sig kan understödjas. Det är också viktigt att den lagstiftning som ingriper i föräldraalienation är noga övervägd, balanserad och proportionell, eftersom det handlar om det känsliga förhållandet mellan ett barn och barnets föräldrar och om barnets bästa. Utskottet anser att den föreslagna lagstiftningen är korrekt i detta avseende. I framtiden bör man dock följa hur de föreslagna verktygen fungerar och hur effektiva de är.

Man bör också lägga märke till att det är möjligt att ingripa i föräldraalienation redan utifrån den gällande socialvårdslagstiftningen, eftersom myndigheterna enligt barnskyddslagen (417/2007) är skyldiga att göra anmälan till barnskyddet om psykisk eller fysisk försumlig behandling av ett barn. Barnskyddet har skyldighet att bedöma barnets situation och barnets och familjens behov av stöd och tjänster. Ett barn och en familj kan få stöd och hjälp på ett tidigt stadium med stöd av socialvårdslagen och barnskyddslagen också utan att vara klienter hos barnskyddet. Det går att snabbt och effektivt ingripa i föräldraalienation genom en övergripande bedömning och stöd inom socialvården.

Vid sidan av de verktyg som finns i lagstiftningen bör man försöka förebygga alienation och ingripa i den på ett så tidigt stadium som möjligt. Därför bör föräldrarna få mer information om fenomenet och dess skadlighet för barn, bland annat i samband med olika tjänster för barn och fa-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

miljer. Det är också viktigt att myndigheterna blir bättre på att så tidigt som möjligt identifiera situationer där det förekommer föräldraalienation och att de samarbetar intensivt för att förhindra och utreda fenomenet. Föräldraalienation bör därför uppmärksammas i utbildning och anvisningar. I svåra situationer måste familjerna också ha möjlighet att få stöd och multiprofessionell hjälp av socialvården. I ljuset av det som sägs ovan förutsätter lagutskottet att statsrådet stärker och utvecklar stödet för föräldraskap och parrelationer och tjänsterna för separationssituationer i syfte att förebygga och avgöra utdragna och svåra vårdnads- och umgängestvister. Utskottet betonar att det som sägs ovan ska beaktas i det aktuella projektet för utveckling av barn- och familjetjänster (LAPE) samt i social- och hälsovårdsreformen. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om saken (*Utskottets förslag till uttalande 3*).

Barns delaktighet stärks

I propositionen föreslås det flera lagstiftningsåtgärder i syfte att förbättra barnets rätt att bli hört och barnets rätt att delta i behandlingen av ärenden som gäller honom eller henne. I förslagen beaktas FN:s konvention om barnets rättigheter, riktlinjer från Europarådets ministerkommitté för ett barnvänligt rättsväsende och den europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter. Lagutskottet anser att det är viktigt att stärka barnets rätt att delta, eftersom det bidrar till att stärka genomförandet av principen om barnets bästa.

Målet att stärka barnets rätt att delta framgår för det första av den föreslagna uttryckliga bestämmelsen om vårdnadshavarnas skyldighet att ta reda på barnets åsikt och beakta den i beslut som gäller barnet (4 § 2 mom. i lagförslag 1). I lagen föreslås det också en uttrycklig bestämmelse om att vårdnadshavarna är skyldiga att på ett sätt som är lämpligt med beaktande av barnets ålder och utvecklingsnivå berätta för barnet om beslut som rör barnet och om andra omständigheter som inverkar på barnets liv (4 § 3 mom. i lagförslag 1).

I ostridiga ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt är det enligt propositionen liksom i dag i första hand vårdnadshavarnas uppgift att ta reda på barnets åsikt och informera barnet. Men barnatillsyningsmannen ska försäkra sig om att föräldrarna har samtalat med barnet och beaktat dess åsikt innan ett avtal som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt fastställs (RP, s. 23). Dessutom föreskrivs det om en skyldighet för barnatillsyningsmannen att personligen samtala med barnet, om det behövs för att utreda barnets åsikt (8 § 3 mom. i lagförslag 1). Av de föreslagna ändringarna följer likaså att domstolen också i ostridiga ärenden ska säkerställa att vårdnadshavarna har utrett barnets åsikt.

Om däremot ett barns föräldrar är oeniga om vårdnaden om barnet och umgängesrätten och ärendet behandlas som ett tvistemål i domstolen, utgår den föreslagna reformen i enlighet med den gällande lagen från att barnet inte är part i målet, utan det handlar om ett tvistemål mellan föräldrarna från vars skadliga följder barnet ska skyddas. Trots att barnet inte är part i tvisten, ska barnets åsikt beaktas vid avgörandet av ärendet, med beaktande av barnets ålder och utvecklingsnivå.

I fråga om tvistemål som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt föreslås det att det också framöver i första hand ska vara socialvården och inte domstolen som ska ta reda på barnets åsikt. Det görs i samband med att barnets förhållanden utreds. Syftet med utredningen är att ge domstolen uppgifter om familjens situation, barnets levnadsförhållanden och andra omständigheter som in-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

verkar på avgörandet av ärendet (16 § 2 mom. i lagförslag 1). Lagutskottet anser att det till dessa delar är motiverat med tanke på barnet att nuläget inte ändras, eftersom socialvården har möjlighet att träffa barnet och samtala med det tillräckligt ofta i dess naturliga omgivning. Men det är motiverat att ett barn på det sätt som nu föreslås också ska kunna höras i domstol, antingen i stället för eller vid sidan av att det hörs av socialvården, om det behövs för att ärendet ska kunna avgöras (15 a § i lagförslag 1). Barnets åsikt är av stor betydelse vid bedömningen av barnets bästa, och hörandet i domstol gör det möjligt för barnet att säga sin åsikt direkt till domaren. Utskottet välkomnar därför att tröskeln för hörande av barn sänks på det föreslagna sättet. När man bedömer behovet att höra ett barn i domstolen är det dock viktigt att beakta att barnet kanske redan har hörts flera gånger under processen. I det fallet kan det som utgångspunkt bedömas vara en belastning för barnet att höras i ett tvistemål mellan föräldrarna. Det är följaktligen motiverat att i enlighet med förslaget förutsätta att barnet ska be om att få höras eller ge sitt samtycke till det (15 a § i lagförslag 1). Barnet har således också rätt att inte ta ställning i frågan.

När tröskeln för att höra barn i domstol sänks är det viktigt att samtidigt se till att hörandet i domstolen sker på ett så barnvänligt sätt som möjligt. Med tanke på det anser utskottet att det är positivt att de föreslagna bestämmelserna om sättet och platsen för hörande av barn är mycket flexibla och ger stort utrymme för de praktiska arrangemangen. I många domstolar finns det barnvänliga lokaler, och barnen behöver alltså inte höras i ett sammanträde i rättssalen. Hörandet kan också ordnas i domarens arbetsrum eller i informella lokaler utanför domstolen.

Med tanke på att tröskeln för hörande av barn sänks är det också bra att domstolen i framtiden kan få experthjälp med att bemöta barn och höra barn på ett så barnvänligt sätt som möjligt. Enligt den gällande lagstiftningen kan domstolen anlita ett sakkunnigbiträde vid medling i vård- och umgängestvister som gäller barn. Men sakkunnigbitrådets uppgift vid medling i vårdnadstvister avviker från den nu föreslagna hjälpen till domstolen i ett tvistemål. Vid medling försöker man hjälpa föräldrarna att nå en förlikning i enlighet med barnets bästa, och det är i praktiken sällsynt att barnet hörs. De föreslagna bestämmelserna innebär alltså att det införs en ny verksamhetsmodell för domstolarna och sakkunnigbiträdena, och man bör därför lägga särskild vikt vid saken i utbildningen av både domare och sakkunnigbiträden.

Många av de sakkunniga som utskottet hörde ansåg att hörandet av barn i domstol bör utvecklas ytterligare jämfört med förslaget, så att ett barn kunde ha en egen stödperson vid handläggningen av ett tvistemål som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Denna stödperson kunde på förhand berätta för barnet vad hörandet går ut på och vad som händer där och vara med barnet vid hörandet. Det har också bland annat föreslagits att sakkunnigbiträdet kunde fungera som en sådan stödperson.

Utskottet konstaterar att i ljuset av det som föreslås i propositionen är det inte sakkunnigbitrådets uppgift att hjälpa eller stödja barnet vid hörandet. Å andra sidan anser utskottet att det inte finns något behov av detta, eftersom det redan utifrån den gällande lagstiftningen är möjligt att utse en stödperson för barnet som kan ge barnet stöd, inte bara under rättegången när det är ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt behandlas utan också tidigare under föräldrarnas skilsmässa på ett övergripande sätt. En sådan stödperson kan förordnas för barnet till exempel med stöd av 28 § i socialvårdslagen (1301/2014). Det kan behövas en stödperson till exempel när socialnämnden utreder barnets förhållanden på domstolens begäran. Den som gör utredningen ska då vid be-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

hov hänvisa barnet och familjen till de tjänster som avses i socialvårdslagen. Vid skilsmässa kan barnet och familjen få stöd också i form av sådana stödåtgärder inom öppenvården som avses i 36 § i barnskyddslagen. Lagutskottet anser det vara viktigt att familjerna högre grad blir medvetna om dessa möjligheter som finns redan enligt den gällande lagen och att det fästs vikt vid saken i utbildningen inom socialvården.

En annan sak som gör domstolen mer medveten om barnets perspektiv är förslaget om att ställningen vid rättegången för den tjänsteman inom socialvården som gör utredningen om barnets förhållanden ändras från vittne till person som ska höras (16 a § i lagförslag 1). Detta betonar utredarens opartiska roll och uppdraget att bevaka barnets bästa.

Handläggningstiden

Med tanke på barnets bästa bör ärenden som gäller vårdnad, boende och umgängesrätt behandlas skyndsamt. I detta avseende finns det rum för förbättring. Exempelvis har riksdagens justitieombudsman regelbundet fäst uppmärksamhet vid att domstolsbehandlingen av ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt drar ut på tiden.

En viktig bidragande faktor till långa domstolsbehandlingar av vårdnadstvister är socialnämndens utredning om rådande omständigheter dröjer. Därför bör domstolen få utvidgad rätt att avgöra när en sådan utredning ska begäras av socialnämnden (16 § i lagförslag 1). Också kraven på att domstolen närmare anger vilka frågor den behöver få utredda och även anger en tidsfrist för när utredningen ska lämnas är motiverade. Det är även välkommet att domstolen uttryckligen åläggs en skyldighet att behandla vårdnads- och umgängesärenden skyndsamt (14 b § i lagförslag 1).

Andra faktorer inverkar emellertid också på handläggningstiden, exempelvis socialförvaltningens och domstolsväsendets resurser. Därför understryker utskottet hur viktigt det är att sörja för lämpliga och tillräckliga resurser.

Lagutskottet vill i detta sammanhang också i fråga om utredningarna om rådande omständigheter utifrån inkommen utredning påpeka att det råder stor variation kommunerna emellan när det gäller utredningarna och utredningspraxis. Uppenbarligen beror det på att lagstiftningen inte anger vilken behörighet eller utbildning de ska ha som tar fram utredningar för domstolen om vårdnad och umgänge. Det innebär att kommunerna fritt kan avgöra vilka kvalifikationer som behövs för uppgiften och utifrån det ge sina anställda i uppdrag att ta fram en utredning. Det förekommer också att kommunerna helt eller delvis köper utredningar av privata serviceproducenter.

Det krävs professionalism och kompetens av den som gör utredningarna, och det rör sig om väsentlig service för både familjerna och domstolarna. Utskottet anser därför att det rådande läget är otillfredsställande och oklart. Det är viktigt att nationella anvisningar och utbildning ges om hur utredningarna ska göras. Dessutom behöver man titta på om det finns ett behov av föreskrivna behörighetskrav för den som gör utredningar. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om saken (*Utskottets förslag till uttalande 4*).

Betänkande LaUB 12/2018 rd

Utbildning, information, ikraftträdande och uppföljning

Utskottet vill understryka hur viktigt det är med utbildning med anledning av översynen av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Utbildningen bör i synnerhet fokusera på beaktande av barnets bästa och på hörande av barnet. Det är i synnerhet barnatillsyningsmännen som behöver lämplig och tillräcklig utbildning, eftersom de får väsentligt utvidgade uppgifter och befogenheter. En handbok om reformen skulle vara till nytta och behövlig för barnatillsyningsmännen och mer allmänt också för socialförvaltningen, menar utskottet. Dessutom behöver utbildning också ordnas för domare, rättsbiträden och de yrkesmänniskor som deltar i hörande av barnet. Vidare bör information om reformen gå ut i tillräckligt god tid före ikraftträdandet.

Enligt propositionen avses lagarna träda i kraft tidigast den 1 april 2019, då moderskapslagen (253/2018) träder i kraft. Enligt inkommen utredning kommer det emellertid inte att finnas tillräckligt med tid för att göra de ändringar som reformen kräver i Befolkningsregistercentralens och kommunernas it-system före den 1 april 2019. Befolkningsregistercentralen anser därför att lagarna kan träda i kraft tidigast den 1 oktober 2019. Utskottet anser att tidpunkten för ikraftträdandet bör bestämmas med beaktande av den tid som behövs för it-ändringarna och av att reformen kräver blankettöversyn, anvisningar och tillräcklig utbildning.

Det är fråga om en betydande reform som berör barn och familjer på många sätt och som även påverkar myndigheternas och domstolarnas uppgifter. Därför är det viktigt att noga ge akt på verkställigheten och dess effekter. Det är viktigt att bland annat följa hur de utvidgade möjligheterna att avtala om vårdnad, boende och umgänge utnyttjas och motsvarande utvidgade befogenheter för de social myndigheterna utövas. Vidare bör man ge akt på hur det växelvisa boendet fungerar och hur effektiva metoderna mot föräldraalienation är. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om saken (*Utskottets förslag till uttalande 5*).

DETALJMOTIVERING

1. Lag om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt

1 kap. Allmänna stadganden

5 a §. Skyldighet att informera om planerad flyttning. Den föreslagna nya paragrafen gäller skyldighet för barnets förälder att på förhand informera den andra föräldern om sin avsikt att byta boningsort, om flyttningen kan få verkningar på vårdnaden om barnet eller umgängesrätten. Syftet med informationsskyldigheten är att framhäva att den förälder som planerar att flytta ska beakta vilken inverkan en eventuell flytt har på barnets rätt att träffa den andra föräldern och på möjligheten att trygga andra mänskliga relationer som är viktiga för barnet. Bestämmelsen kommer uppskattningsvis att förebygga meningsskiljaktigheter i fråga om barnets boningsort. Skyldigheten gäller både den förälder som bor med barnet och den förälder som barnet har rätt att träffa.

Paragrafen inbegriper en möjlighet att låta bli att lämna informationen, om detta är nödvändigt för att avvärja ett omedelbart och allvarligt hot som riktar sig mot barnets eller den flyttande persons liv, hälsa eller frihet. Lagutskottet anser det vara motiverat att det inte föreligger någon skyl-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

dighet att informera om flyttplanerna i de nämnda exceptionella fallen. Den förälder som byter boningsort ska emellertid också i sådana fall trygga barnets nära relationer i enlighet med skyldigheterna i 1 och 2 §.

6 a §. Hur vissa avgöranden om föräldraskap inverkar på vårdnaden om barnet. Enligt den nya faderskapslagen (11/2015) kan mannen erkänna barnet före barnets födelse och samtidigt kan det på förhand ingås avtal om gemensam vårdnad om barnet. Enligt förslaget ska mannen i och med fastställandet av faderskapet direkt med stöd av lagen blir barnets vårdnadshavare vid sidan av modern, om han har erkänt faderskapet före barnets födelse. Detsamma föreslås gälla situationer där moderskapet erkänns före barnets födelse med stöd av 14 § i moderskapslagen. Ändringen innebär att det inte längre behövs några separata avtal om gemensam vårdnad. Men om faderskapet eller moderskapet erkänns först efter barnets födelse får den som erkänt föräldraskapet inte status av vårdnadshavare direkt med stöd av lag, utan det kräver en separat överenskommelse eller ett domstolsbeslut. Det motsvarar nuläget.

Bakom de föreslagna ändringarna ligger de erfarenheter man fått av att tillämpa den nya faderskapslagen, som trädde i kraft 2016. Erfarenheterna visar att absolut största delen, uppskattningsvis omkring 90 procent av de män som på förhand erkänt sitt barn ingår ett avtal om gemensam vårdnad med barnets mor (RP s. 27). Syftet med förslaget är att göra förfarandet klarare och enklare för såväl familjerna som myndigheterna.

Utskottet finner målen med förslaget värda att stödja och anser att något som talar för de nya bestämmelserna är att de motsvarar praxis i största delen av fallen. Samtidigt bör det påpekas att i de fall där föräldrarna inte vill ha gemensam vårdnad eller där gemensam vårdnad inte är möjlig går det inte att erkänna föräldraskapet före barnets födelse, utan först efter det att barnet har fötts. Eftersom rättsverkningarna i fråga om vårdnaden beror på om föräldraskapet erkänns före eller efter barnets födelse är det viktigt att rådgivningsbyråerna beaktar detta när föräldraskapet erkänns på förhand.

Alternativt kan de föreslagna bestämmelserna ändras exempelvis på så sätt att den som vill erkänna föräldraskapet på förhand ges möjlighet att välja om hen också vill vara vårdnadshavare eller inte eller att denna valmöjlighet också ges den som erkänner föräldraskapet efter barnets födelse. Sådana ändringar kräver emellertid grundlig beredning och kan därför lämpligen övervägas när behoven att ändra faderskapslagen kartläggs.

9 §. Domstolsbeslut om vårdnad om barn och umgängesrätt. Den föreslagna paragrafen innehåller inte den bestämmelse som finns i den gällande paragrafen och enligt vilken domstolen vid behov kan ålägga vårdnadshavaren uppgifter, rättigheter och skyldigheter. Utskottet anser att en sådan bestämmelse behövs också i fortsättningen och föreslår därför att den läggs till i 4 mom.

9 a §. Närmare förordnanden om växelvist boende och umgängesrätt. Enligt den föreslagna 7 b § ska avtal om växelvist boende ange vilketdera hemmet som ska anmälas som barnets officiella bostad. Om frågan avgörs i domstol ska domstolen enligt den föreslagna 9 a § ”vid behov” bestämma vilketdera hemmet som ska anmälas som barnets officiella bostad. Om domstolens beslut inte innehåller ett omnämnande om detta, är det möjligt att föräldrarna senare blir oeniga om var barnet bor. Utskottet vill undvika detta och anser därför och av tydlighetsskäl att det

Betänkande LaUB 12/2018 rd

är motiverat att också domstolen alltid gör en anteckning om den officiella bostaden i sitt beslut. Utskottet föreslår ett ändring i detta syfte i 2 mom.

9 c §. Barnets rätt att träffa en annan person än sin förälder. Enligt den första meningen i 1 mom. kan det för barnet fastställas rätt att träffa en person som står barnet särskilt nära. Enligt propositionen krävs det i så fall att barnet med denna person har ett etablerat förhållande som kan jämföras med förhållandet mellan ett barn och en förälder (s. 54). Enligt propositionsmotiven är det fråga om en snäv definition som fordrar ett långvarigt och nära umgänge, vanligen så att personen i fråga bott i samma hushåll som barnet och dagligen deltagit i barnets vård och uppfostran under den tiden. Ett sådant förhållande kan i vissa fall uppstå till exempel med en far- eller morförälder eller en fosterförälder som bott i samma hushåll eller med föräldrarnas make eller sambo som senare skilt sig från barnets förälder, står det i propositionen.

Lagutskottet hänvisar till sin allmänna motivering och anser det vara motiverat att definitionen av personer som står barnet särskilt nära är snäv. Regeringen definierar emellertid dessa personer på ett sätt som enligt utskottets mening medger till och med en alltför snäv tolkning. Utskottet vill särskilt peka på att propositionsmotiven nämner tidigare boende i samma hushåll när det gäller barnet och den som får sin rätt att träffa barnet fastställt. Ett sådant krav är förståeligt när det gäller fosterföräldrar och ombildade familjer, men det är numera ovanligt att mor- och farföräldrar bor i samma hushåll som sina barnbarn, även om det med tiden kan ha uppstått en särskilt nära relation dem emellan. Därför anser utskottet att en person inte behöver ha bott i samma hushåll som barnet för att stå barnet särskilt nära, även om sådant boende kan anses vara ett av de klaraste sätten att påvisa en särskilt nära relation mellan personen och barnet.

10 §. Avgörande av ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Den föreslagna paragrafen gäller liksom den gällande paragrafen de grunder som socialnämnden ska utgå från när det överväger om ett avtal som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt ska fastställas och som domstolen ska beakta när den prövar hur ett sådant ärende ska avgöras. Utskottet hänvisar till vad det sade i allmänna motiveringen ovan och föreslår att föräldrarnas förmåga att skydda barnet mot alla former av våld på det sätt som avses i 1 § nämns uttryckligen i 3 mom. som en omständighet som ska beaktas när avgörande träffas om barnets boende och umgängesrätten.

I 4 mom. ingår presumtionen att ”föräldrarna vet bäst”, eftersom det där sägs att ärendet ska avgöras i överensstämmelse med vad föräldrarna avtalar, om föräldrarna eller den ena av dem är barnets vårdnadshavare och det inte finns skäl att anta att avgörandet skulle strida mot barnets bästa. I sådana fall behöver socialnämnden eller domstolen inte börja undersöka om avtalet överensstämmer med barnets bästa, om det inte finns anledning att anta något annat. Till sakinnehållet motsvarar momentet det gällande 10 § 2 mom. men med vissa ändringar på grund av att möjligheten att avtala om vårdnad och umgängesrätt utvidgas. Också det måste beaktas att propositionen innebär en utvidgning inte bara av föräldrarnas möjligheter att avtala sinsemellan utan också av föräldrarnas möjligheter att ingå avtal med tredje part. Utskottet anser att föräldrarna vet bäst-presumtionen inte lämpar sig för avtal där en tredje part ges rättigheter. Därför bör momentet preciseras på det sätt som utskottet föreslår.

15 a §. Hörande av barn i domstol. Det föreslagna 1 mom. innehåller en åldersgräns för hörande av barn i domstol. Enligt det kan ett barn under 12 år höras personligen endast om det är nöd-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

vändigt för att ärendet ska kunna avgöras och det bedöms att hörandet inte medför betydande skada för barnet. Motsvarande åldersgräns på 12 år finns också i annan lagstiftning som gäller hörande av barn och barnets rätt att föra sin talan självständigt (barnskyddslagen, lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996), adoptionslagen (22/2012) och lagen om för- och efternamn (946/2017)). Orsaken till detta är att barn anses ha nått en viss mognad när de fyllt tolv.

Med beaktande av annan lagstiftning anser utskottet att åldersgränsen på 12 år är godtagbar i detta sammanhang, men det understryker samtidigt att det är fråga om en vägledande åldersgräns. Avsikten är således att den biologiska åldern inte blir en absolut åldersgräns och att även de som inte har fyllt 12 år kan höras i domstol. Bestämmelsen innebär heller inte att barn som har fyllt 12 år kategoriskt kan höras i domstol utan att det berörda barnets utvecklingsnivå beaktas eller utan att bedöma huruvida hörandet kan vara skadligt för barnet. Det väsentliga är alltså att i varje enskilt fall bedöma om det med beaktande av barnets ålder och utvecklingsnivå är motiverat att höra barnet i domstol.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2—12 i proposition RP 88/2018 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 88/2018 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen godkänner fem uttalanden. (Utskottets förslag till uttalanden)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) 8 a §, sådan paragrafen lyder i lag 257/2018,

Betänkande LaUB 12/2018 rd

ändras 1, 2, 4, 6—11, 14—17, 17 b, 17 d, 39, 41 och 49 §, av dem 6 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 257/2018, 8 § sådan den lyder i lag 1155/2004, 16 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 186/1994 och 818/2000, 17 b och 17 d § sådana de lyder i lag 315/2014, 39 § sådan den lyder i lag 662/2015 samt 41 och 49 § sådana de lyder i lag 186/1994, och fogas till lagen nya 5 a—5 c, 6 a, 7 a, 7 b, 9 a—9 d, 11 a, 14 a, 14 b, 15 a och 16 a § som följer:

1 kap.

Allmänna stadganden

1 §

Vårdnad om barn

Syftet med vårdnaden om barn är att trygga en balanserad utveckling och välfärd för barnet enligt dess individuella behov och önskemål. Vårdnaden bör trygga positiva och nära människokontakter i synnerhet mellan barnet och föräldrarna. Också andra relationer som är viktiga för barnet ska vårdas.

Barn ska ges en god vård och uppfostran samt ägnas en med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå behövlig tillsyn och omsorg. Barnet bör om möjligt ges en trygg och stimulerande uppväxtmiljö samt en utbildning som motsvarar dess anlag och önskemål. Barnet ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, försumlig behandling eller utnyttjande.

Barnet bör uppfostras så att det får förståelse, trygghet och ömhet. Barnet får inte undertryckas, agas eller utsättas för annan kränkande behandling. Barnet bör stödjas och uppmuntras i sin utveckling till självständighet, ansvarsfullhet och vuxenhet.

2 §

Umgängesrätt

Syftet med umgängesrätten är att trygga barnets rätt att etablera och upprätthålla ett positivt och nära förhållande med den förälder hos vilken barnet inte bor. Till umgängesrätten hör att barnet tidvis får vistas hos denna förälder eller träffa föräldern på något annat ställe eller hålla kontakt med föräldern på något annat sätt.

Vardera föräldern ska medverka till att umgängesrätten tillgodoses. En förälder ska i sin uppgift som fostrare undvika allt som kan inverka skadligt på förhållandet mellan barnet och den andra föräldern.

Bestämmelser om barnets rätt att träffa någon annan person än sin förälder finns i 9 c §.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

4 §

Vårdnadshavarens uppgifter

Vårdnadshavaren ska trygga barnets utveckling och välfärd på det sätt som föreskrivs i 1 §. Vårdnadshavaren har i detta syfte rätt att bestämma om barnets vård, uppfostran, utbildning, bostadsort, fritidsintressen samt i övriga personliga angelägenheter.

Vårdnadshavaren ska, innan han eller hon fattar beslut i barnets personliga angelägenheter, samtala om saken med barnet, om det med beaktande av barnets ålder och utvecklingsnivå samt frågans natur är möjligt. Vårdnadshavaren ska i sitt beslut beakta barnets åsikt och önskemål.

Vårdnadshavaren ska på ett sätt som är lämpligt med beaktande av barnets ålder och utvecklingsnivå berätta för barnet om beslut som rör barnet och om andra omständigheter som inverkar på barnets liv.

Vårdnadshavaren företräder barnet i frågor som gäller barnets person, om inte något annat föreskrivs i lag.

5 a §

Skyldighet att informera om planerad flyttning

En förälder ska informera den andra föräldern om sin avsikt att byta bostadsort, om flyttningen skulle få verkningar med avseende på vårdnaden om barnet eller umgängesrätten. Om vårdnaden om barnet har anförtrotts någon annan än en förälder, ska denna person under samma förutsättningar informera föräldrarna och föräldrarna informera den personen om en flyttning.

Informationen ska lämnas i god tid och, om möjligt, minst tre månader före den planerade flyttningen.

Informationen behöver inte lämnas, om detta är nödvändigt för att avvärja ett omedelbart och allvarligt hot som riktar sig mot barnets eller den flyttande personens liv, hälsa eller frihet.

Bestämmelser om förfarandet när ett barn med två eller flera vårdnadshavare ska flytta finns i 5 §.

5 b §

Jäv för vårdnadshavare

En vårdnadshavare får inte företräda barnet i ett ärende där motparten är vårdnadshavaren själv, någon som vårdnadshavaren företräder eller någon annan som är vårdnadshavare för barnet. En vårdnadshavare får inte heller företräda barnet, om vårdnadshavarens och barnets intressen av någon annan orsak kan bli motstridiga.

5 c §

Förordnande av intressebevakare som ställföreträdare för vårdnadshavaren

För barnet kan det förordnas en intressebevakare som i stället för vårdnadshavaren företräder barnet i ett ärende som gäller barnets person, om

Betänkande LaUB 12/2018 rd

1) vårdnadshavaren på grund av jäv eller sjukdom eller av någon annan orsak är förhindrad att företräda barnet, och

2) förordnande av intressebevakare behövs för att saken ska kunna utredas eller för att barnets bästa i övrigt ska kunna tillgodoses.

På en intressebevakare som förordnas som ställföreträdare för vårdnadshavaren tillämpas i övrigt vad som i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) föreskrivs om ställföreträdare för intressebevakare.

6§

Vårdnadshavare på grund av födsel

Är barnets föräldrar gifta med varandra när barnet föds, är de båda vårdnadshavare för barnet. Är föräldrarna inte gifta med varandra när barnet föds, är den moder som har fött barnet vårdnadshavare.

Är den ena föräldern ensam sitt barns vårdnadshavare och ingår föräldrarna äktenskap med varandra, blir också den andra föräldern vårdnadshavare för barnet.

6 a §

Hur vissa avgöranden om föräldraskap inverkar på vårdnaden om barnet

Om föräldraskapet har erkänts före barnets födelse på det sätt som avses i 16 § i faderskapslagen (11/2015) eller 14 § i moderskapslagen (253/2018), blir också den som erkänt föräldraskapet vårdnadshavare för barnet när föräldraskapet har fastställts.

Om den mor som har fött barnet ensam är vårdnadshavare för sitt barn och hon ingår äktenskap med en person som efter detta fastställs vara förälder till barnet, blir även denna förälder vårdnadshavare för barnet när föräldraskapet har fastställts.

Om en förälders ställning som vårdnadshavare grundar sig på 1 eller 2 mom. eller på 6 §, upphör ställningen som vårdnadshavare, om föräldraskapet upphävs.

7§

Avtal om vårdnad om barn

Föräldrarna kan avtala om att

1) vårdnaden om barnet anförtros båda föräldrarna gemensamt eller den ena föräldern ensam,
2) den förälder som inte är barnets vårdnadshavare har samma rätt som vårdnadshavaren att få sekretessbelagda uppgifter om barnet av myndigheter och privata tjänsteproducenter antingen i alla frågor eller i de frågor som anges i avtalet,

3) barnet bor hos den ena föräldern, om föräldrarna inte bor tillsammans,

4) barnet bor växelvis hos vardera föräldern (*växelvist boende*),

Föräldrarna kan med någon annan person avtala om att

1) vårdnaden om barnet vid sidan av föräldrarna eller den ena föräldern anförtros personen i fråga, eller

Betänkande LaUB 12/2018 rd

2) personen i fråga har samma rätt som en vårdnadshavare att få sekretessbelagda uppgifter om barnet av myndigheter och privata tjänsteproducenter antingen i alla frågor eller i de frågor som anges i avtalet.

Föräldrarna kan med en vårdnadshavare som avses i 2 mom. 1 punkten avtala om att

1) barnet bor hos vårdnadshavaren i fråga, eller

2) barnet bor växelvis hos föräldrarna eller den ena föräldern och hos vårdnadshavaren i fråga.

Om barnet har endast en förälder, kan också denne ingå ett avtal som avses i 2 mom. med en annan person eller ett avtal som avses i 3 mom. med en annan vårdnadshavare.

Om barnet har två eller flera vårdnadshavare, kan de besluta om den inbördes fördelningen av uppgifterna.

7 a §

Avtal om umgängesrätt

Föräldrarna kan avtala om att barnet har rätt att hålla kontakt med och träffa den förälder hos vilken barnet inte bor.

Om barnet har endast en förälder, kan denne ingå ett avtal som avses i 1 mom. med en person som vid sidan av föräldern är barnets vårdnadshavare.

Bestämmelser om avtal som gäller ordnande av umgänge som stöttat eller övervakat umgänge eller med övervakade byten finns i 9 b §.

7b §

Avtal om villkor för växelvist boende och umgängesrätt

När ett avtal om växelvist boende eller om umgängesrätt ingås, ska de närmare villkor som gäller för det växelvisa boendet eller umgängesrätten och rätten att hålla barnet hos sig framgå av avtalet.

I ett avtal om växelvist boende ska det antecknas vilkettera hemmet som ska anmälas som barnets officiella bostad.

Vid behov kan det avtalas om hur ansvaret för de transporter och resekostnader som föränsleds av det växelvisa boendet eller umgängesrätten ska fördelas mellan parterna.

8 §

Fastställelse av avtal

Ett avtal som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt ska ingås skriftligen och för fastställelse föreläggas socialnämnden eller något annat organ som ansvarar för socialvården, nedan *socialnämnden*, i den kommun där barnet är bosatt. Institutet för hälsa och välfärd fastställer formuläret för de blanketter som används i avtalet.

Om barnet inte är bosatt i Finland, ska avtalet för fastställelse föreläggas socialnämnden i den kommun där barnet senast var bosatt i Finland eller, om barnet inte har varit bosatt i Finland, socialnämnden i den kommun där barnets föräldrar eller någondera av dem är bosatt. Om ingen

Betänkande LaUB 12/2018 rd

kommuns socialnämnd är behörig med stöd av vad som föreskrivs ovan, ska avtalet föreläggas Helsingfors stads socialnämnd för fastställelse.

När socialnämnden prövar om avtalet kan fastställas ska den beakta barnets bästa samt barnets önskemål och åsikt på det sätt som föreskrivs i 10 och 11 §. Barnatillsyningsmannen eller den som har förordnats att bereda fastställelsen av avtalen ska personligen samtala med barnet, om barnet samtycker till detta och ett samtal behövs för att utreda barnets önskemål och åsikt. Avtalet får inte fastställas om ingendera av barnets föräldrar är dess vårdnadshavare.

För att avtalet ska kunna fastställas krävs samtycke av

- 1) den som vid sidan av en förälder eller föräldrarna är barnets vårdnadshavare,
- 2) den för vilken det fastställts rätt att få sekretessbelagda uppgifter om barnet, om det genom avtalet görs ingrepp i denna rätt,
- 3) en i 9 c § avsedd person som står barnet särskilt nära, om avtalet kan inverka på hur den fastställda umgängesrätten tillgodoses.

Ett avtal som socialnämnden har fastställt är gällande och kan verkställas såsom ett lagakraftvunnet domstolsbeslut.

9§

Domstolsbeslut om vårdnad om barn och umgängesrätt

En domstol kan besluta att

- 1) vårdnaden om barnet anförtros båda föräldrarna gemensamt eller den ena föräldern ensam,
- 2) vårdnaden om barnet vid sidan av eller i stället för en förälder eller föräldrarna anförtros en eller flera personer som gett sitt samtycke till detta,
- 3) en förälder som inte är barnets vårdnadshavare, eller någon annan person som har gett sitt samtycke till detta, har samma rätt som vårdnadshavaren att få sekretessbelagda uppgifter om barnet av myndigheter och privata tjänsteproducenter antingen i alla frågor eller i de frågor som anges i beslutet.

Dessutom kan domstolen besluta att

- 1) barnet ska bo hos den ena av sina föräldrar, om föräldrarna inte bor tillsammans,
- 2) barnet ska bo hos den vårdnadshavare som avses i 1 mom. 2 punkten,
- 3) barnet ska bo växelvis hos vardera föräldern,
- 4) barnet ska bo växelvis hos föräldrarna eller den ena föräldern och hos den vårdnadshavare som avses i 1 mom. 2 punkten,
- 5) barnet har rätt att hålla kontakt med och träffa den förälder hos vilken barnet inte bor.

Om föräldrarna eller den ena av dem är vårdnadshavare för sitt barn, kan domstolen enligt 1 mom. 2 punkten anförtro vårdnaden åt en eller flera personer i stället för en förälder eller föräldrarna endast om det med tanke på barnets bästa finns synnerligen vägande skäl till detta.

Domstolen kan vid behov ålägga vårdnadshavaren uppgifter, rättigheter och skyldigheter samt, om barnet har två eller flera vårdnadshavare, ~~kan domstolen vid behov~~ besluta om uppgiftsfördelningen mellan vårdnadshavarna.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

9 a §

Närmare förordnanden om växelvist boende och umgängesrätt

När domstolen fattar beslut om växelvist boende eller umgängesrätt ska den bestämma närmare om de villkor som ska gälla för det växelvisa boendet eller umgängesrätten och rätten att hålla barnet hos sig.

Innan domstolen fattar beslut om växelvist boende ska den på eget initiativ till behandling ta upp hur beslutet inverkar på barnets bostad enligt lagen om hemkommun (201/1994). **Domstolen ska** bestämma vilketdera hemmet som ska anmälas som barnets officiella bostad.

Domstolen kan vid behov bestämma hur ansvaret för de transporter och resekostnader som förorsakas av det växelvisa boendet eller umgängesrätten ska fördela sig mellan de delaktiga. När domstolen prövar ansvarsfördelningen ska den beakta de delaktigas förmåga att svara för transporterna eller kostnaderna samt övriga omständigheter.

9 b §

Stöttat och övervakat umgänge samt övervakade byten

Föräldrarna kan avtala om att umgänget mellan barnet och en förälder ska ske som stöttat umgänge eller övervakat umgänge, eller att umgängestillfället ska inledas och avslutas under övervakning (*övervakade byten*). Socialnämnden kan fastställa avtalet på det sätt som föreskrivs i 8 §, om stöd eller övervakning behövs av grundad anledning med tanke på barnets bästa. Övervakat umgänge kan fastställas endast om stöttat umgänge eller övervakade byten inte räcker för att trygga barnets bästa.

Under samma förutsättningar som socialnämnden kan fastställa ett avtal kan en domstol besluta att umgänget ska ske som stöttat eller övervakat umgänge eller med övervakade byten.

Om det finns grundad anledning att befara att barnet olovligen kommer att föras bort från landet, kan domstolen som förutsättning för övervakat umgänge bestämma att den förälder som barnet har rätt att träffa ska överlåta sitt giltiga pass och ett sådant giltigt pass för barnet som föräldern innehar samt övriga resedokument till övervakaren för den tid umgänget varar.

Bestämmelser om ordnande av stöttat och övervakat umgänge samt övervakade byten finns i socialvårdslagen (1301/2014).

9 c §

Barnets rätt att träffa en annan person än sin förälder

För barnet kan fastställas rätt att träffa en person som står barnet särskilt nära och med vilken barnet har ett etablerat förhållande som kan jämföras med förhållandet mellan ett barn och en förälder. Umgängesrätten fastställs genom ett domstolsbeslut.

När en i denna paragraf avsedd umgängesrätt fastställs och tillgodoses, tillämpas i övrigt vad som föreskrivs om umgängesrätten mellan ett barn och barnets förälder.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

9d §

Tryggande av umgängesrätt

När en domstol fattar beslut om umgängesrätt kan domstolen vid vite förplikta den förälder eller den vårdnadshavare hos vilken barnet bor att tillåta umgänge och att vidta andra åtgärder som behövs för att ordna umgänget på det sätt som bestäms i beslutet, om det på basis av denna förälders eller vårdnadshavares tidigare agerande finns anledning att befara att han eller hon inte frivilligt kommer att iaktta beslutet om umgängesrätt. På föreläggande av vite tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i 18, 20 och 28 § i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996).

Vite som förelagts i enlighet med denna paragraf kan dömas ut med iakttagande av bestämmelserna i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt.

10 §

Avgörande av ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt

Ett ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt ska avgöras framför allt enligt vad som är bäst för barnet. I detta syfte ska särskilt avseende fästas vid hur de i 1 och 2 § angivna målen för vårdnaden och umgängesrätten bäst kan uppnås i framtiden.

När avgörande träffas om huruvida vårdnaden om barnet ska anförtros båda föräldrarna gemensamt eller den ena av dem, ska utöver vad som föreskrivs i 1 mom. särskilt avseende fästas vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov framför sina inbördes konflikter.

När avgörande träffas om barnets boende och umgängesrätten ska utöver vad som föreskrivs i 1 mom. särskilt avseende fästas vid barnets ålder och utvecklingsnivå, barnets karaktär och anlag, eventuella särskilda behov hos barnet, avståndet mellan föräldrarnas bostäder samt föräldrarnas förmåga att tillsammans ta ansvar i frågor som gäller barnet **och skydda barnet mot alla former av våld på det sätt som avses i 1 §.**

Ett ärende som gäller anförtroende av vårdnaden åt båda föräldrarna gemensamt eller åt den ena av dem eller som gäller barnets boende **hos en förälder** eller **rätten till umgänge med en förälder** ska avgöras i överensstämmelse med vad föräldrarna avtalar, om föräldrarna eller den ena av dem är barnets vårdnadshavare och det inte finns skäl att anta att avgörandet skulle strida mot barnets bästa.

11 §

Utredande av barnets åsikt

I ett ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt ska barnets önskemål och åsikt utredas och beaktas i den utsträckning som det med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå är möjligt.

Barnets åsikt ska utredas på ett finkänsligt sätt och med beaktande av barnets utvecklingsnivå samt så att förhållandet mellan barnet och föräldrarna inte blir lidande av detta. Det ska förklaras för barnet i vilket syfte åsikten utreds och hur utredandet sker.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

11 a §

Beslut om vårdnaden om barn och umgängesrätt medan barnet är omhändertaget

Bestämmelser om avgörande av ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt medan barnet är omhändertaget finns i 46 § i barnskyddslagen (417/2007). Om ett avgörande i ärendet på grund av omhändertagandet är onödigt med tanke på barnets bästa, kan socialnämnden lämna avtalet utan fastställelse eller domstolen avslå ansökan.

Ett av socialnämnden fastställt avtal eller en domstols beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt inverkar inte på omhändertagandet eller dess innehåll.

Bestämmelser om domstolens rätt att få uppgifter om barnet av socialmyndigheterna finns i 18 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

14 §

Anhängiggörande och rätt att föra talan

Ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt inleds genom en ansökan som får göras av barnets föräldrar gemensamt, den ena föräldern, barnets vårdnadshavare eller socialnämnden.

Om ett barn till följd av vårdnadshavarens död saknar vårdnadshavare, får ansökan göras även av barnets släkting eller av någon annan som står barnet nära.

Utöver de aktörer som avses i 1 och 2 mom. får en person för vilken det har fastställts rätt att få sekretessbelagda uppgifter om barnet göra en ansökan som gäller ändring av denna rätt. Även en i 9 c § avsedd person som står barnet särskilt nära får, utöver de aktörer som nämns i 1 och 2 mom., göra en ansökan som gäller barnets rätt att träffa honom eller henne.

I samband med ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt får det också yrkas att underhållsbidrag till barnet ska fastställas eller att ett fastställt underhållsbidrag ska ändras.

14 a §

Avslag på ansökan i skriftligt förfarande

Om det på basis av ansökan, ett skriftligt yttrande som eventuellt getts med anledning av den och tidigare avgöranden är uppenbart att det inte finns förutsättningar för att ändra avtalet eller beslutet, ska ansökan avslås i ett skriftligt förfarande.

14b §

Skyndsamt behandling

Ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt ska behandlas skyndsamt. Om ärendet ska behandlas vid tingsrättens sammanträde, ska det första sammanträdet ordnas utan obefogat dröjsmål.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

15 §

Hörande av delaktiga

När ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt behandlas, ska domstolen ge barnets föräldrar och vårdnadshavare tillfälle att bli hörda.

Tillfälle att bli hörd ska också ges

1) den för vilken det fastställts rätt att få sekretessbelagda uppgifter om barnet, om ansökan gäller ändring av denna rätt,

2) en i 9 c § avsedd person som står barnet särskilt nära, om ansökan gäller fastställelse av umgängesrätt enligt den paragrafen eller om avgörandet i ärendet kan inverka på hur den fastställda umgängesrätten tillgodoses.

Tillfälle att bli hörd behöver dock inte ges, om delgivningen av kallelsen till hörandet skulle behöva ske genom kungörelse av domstol i enlighet med 11 kap. 9 § i rättegångsbalken.

15 a §

Hörande av barn i domstol

I syfte att utreda barnets önskemål och åsikt kan barnet höras personligen i domstol, om det behövs för att ärendet ska kunna avgöras och barnet ber om det eller ger sitt samtycke till det. Ett barn under 12 år kan höras personligen endast om det är nödvändigt för att ärendet ska kunna avgöras och det bedöms att hörandet inte medför betydande skada för barnet.

Hörandet av barnet personligen i domstol kan ske vid huvudförhandlingen eller på något annat sätt som domstolen prövar lämpligt. Domstolen kan vid hörandet anlita ett sakkunnigbiträde som avses i 17 b §. Ett barn kan höras personligen så att endast en eller flera domstolsledamöter utöver barnet är närvarande vid hörandet, om detta behövs för att skydda barnet eller för att barnets självständiga åsikt ska kunna klarläggas. Hörandet av barnet får dokumenteras genom en ljudupptagning.

Om barnet hörs utan att de delaktiga är närvarande, ska de delaktiga ges tillfälle att höra den ljudupptagning som gjorts över hörandet av barnet eller få en redogörelse för de omständigheter som kommit fram vid hörandet till den del dessa kan inverka på avgörandet av ärendet. De ska också ges tillfälle att framföra sin åsikt om de omständigheter som kommit fram vid hörandet.

16 §

Inhämtande av utredning av socialnämnden

I ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt ska domstolen vid behov inhämta utredning hos socialnämnden i den kommun där barnet eller barnets föräldrar eller någon annan delaktig är bosatta. Om någon av dessa inte är bosatt i Finland, ska utredning inhämtas hos socialnämnden i den kommun där personen vistas. När domstolen begär utredning ska den närmare ange i vilka frågor utredning särskilt behövs.

Syftet med utredningen är att ge domstolen uppgifter om familjens situation, barnets levnadsförhållanden och andra omständigheter som inverkar på avgörandet av ärendet. Om det under på-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

gående utredning framgår att ärendet kan avgöras genom ett avtal som socialnämnden fastställer, ska socialnämnden ge de berörda personerna behövlig hjälp att ingå avtalet.

När utredningen görs ska ett samtal föras med barnet personligen, om detta med beaktande av barnets ålder och utvecklingsnivå är möjligt och barnet ger sitt samtycke till det, om detta inte är uppenbart onödigt. Vid samtalet ska barnets önskemål och åsikt i möjligaste mån utredas på det sätt som föreskrivs i 11 §.

Domstolen ska ange en tidsfrist för när utredning ska lämnas. Om domstolen anser att socialnämndens utredning är bristfällig eller om nya omständigheter som kommit fram vid behandlingen av ärendet fordrar ytterligare utredning, kan domstolen begära att den tidigare utredningen kompletteras eller begära andra upplysningar.

I utredningen och vid den rättegång som gäller ärendet får även sekretessbelagda uppgifter röjas på det sätt som föreskrivs i 18 § 1 mom., 19 § och 27 § 2—4 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

16 a §

Hörande av den som gjort utredningen

Domstolen ska kalla den person som gjort den i 16 § avsedda utredningen för att höras muntligen i domstolen, om

1) domstolen anser det behövt för att utreda barnets bästa eller barnets åsikt eller av någon annan orsak, eller

2) en delaktig begär det och hörande inte är uppenbart onödigt.

I fråga om kallelse av den som gjort utredningen tillämpas vad som i 17 kap. 41 och 42 § i rättegångsbalken föreskrivs om kallelse av sakkunnig.

17 §

Interimistiska förordnanden

När ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt är anhängigt vid domstol, kan domstolen interimistiskt bestämma om barnets boende och om umgängesrätten. Ett interimistiskt förordnande som gäller umgängesrätt får inte förenas med vite. Domstolen kan av särskilda skäl ge ett interimistiskt förordnande om vem som ska anförtros vårdnaden om barnet samt om rätten att få sekretessbelagda uppgifter om barnet. Om ärendet inte tål dröjsmål, kan ett interimistiskt förordnande ges utan att de personer som avses i 15 § blir hörda.

Domstolen kan i samband med behandlingen av ett ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt ge ett interimistiskt förordnande också om underhållsbidrag som ska betalas till barnet, om detta behövs för att trygga barnets underhåll.

Ändring får inte sökas i domstolens interimistiska förordnande.

Ett interimistiskt förordnande är i kraft tills domstolen fattar ett slutligt beslut i ärendet, om inte förordnandet återtas eller ändras före det.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

17b §

Ordnande av sakkunnigtjänster

Den kommun inom vars område tingsrätten har sitt administrativa kansli ska se till att tingsrätten har tillgång till ett tillräckligt antal sådana sakkunnigbiträden som avses i 5 § i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar för medling i tvister som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt och för sådant biträdande vid hörande av barnet som avses i 15 a § i denna lag. I en tvåspråkig domkrets ska kommunen se till att tingsrätten har tillgång till sakkunnigtjänster på både finska och svenska. Det organ enligt 6 § 1 mom. i socialvårdslagen (710/1982) som ska sköta socialvården svarar för att sakkunnigtjänsterna ordnas i kommunen.

Hovrätten kan vid hörandet av barnet anlita ett sakkunnigbiträde som någon av tingsrätterna inom hovrättens domkrets har tillgång till. Högsta domstolen kan vid hörandet av barnet anlita ett sakkunnigbiträde som någon av tingsrätterna har tillgång till.

17d §

Ersättning för sakkunnigtjänster

För anlitan av sakkunnigbiträden vid medling i vårdnadstvister i domstol och vid hörande av barnet betalar staten ersättning till den kommun som ansvarar för ordnandet av sakkunnigtjänsterna. Ersättning betalas som kalkylerad ersättning per dag för biträdande vid sammanträde och som ersättning per timme för åtgärder som utförs utanför sammanträdet. Om medlingen genomförs eller barnet hörs utanför den kommun där tingsrätten har sitt administrativa kansli eller utanför den särskilt överenskomna huvudsakliga tjänstgöringsorten för sakkunnigbiträdet, ersätts kommunen för de rese- och inkvarteringskostnader som föranletts av medlingen eller hörandet av barnet och för det dagtraktamente som betalas till sakkunnigbiträdet. Närmare bestämmelser om storleken på den ersättning som betalas per dag eller per timme, de åtgärder för vilka ersättning betalas per timme samt de kostnader som ersätts utfärdas genom förordning av statsrådet.

39 §

Hörande av barnet

Innan domstolen avgör en ansökan om verkställighet av ett i en främmande stat givet beslut som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt eller om återlämnande av barn, ska den ta reda på barnets åsikt, om barnet med hänsyn till sin ålder eller andra omständigheter som kommit till domstolens kännedom kan anses ha uppnått en sådan mognad att det finns skäl att fästa avseende vid dess åsikt.

På utredandet av barnets åsikt tillämpas vad som föreskrivs i 15 a, 16 och 16 a §. En begäran som gäller utredande av barnets åsikt ska riktas till socialnämnden i den kommun där barnet vistas.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

41 §

Rättshjälp och kostnaderna för återlämnande

I ärenden som gäller återlämnande av barn och i ärenden som gäller erkännande eller verkställighet av beslut om vårdnad om barn eller umgängesrätt som meddelats i en stat som har tillträtt Europarådskonventionen ska sökanden på begäran beviljas rättshjälp kostnadsfritt också i sådana fall då rättshjälp inte annars skulle kunna beviljas.

När domstolen förordnar att ett barn ska återlämnas eller fastställer att ett beslut om vårdnad om barn kan verkställas, kan den samtidigt på yrkande av sökanden ålägga motparten att ersätta sökandens kostnader för återlämnandet av barnet.

Om sökandens motpart förlorar det ärende som avses i 1 mom., ska han eller hon åläggas att ersätta justitieministeriet för de kostnader som ministeriet haft i ärendet enligt samma grunder som föreskrivs när det gäller ersättande av de delaktigas rättegångskostnader. Domstolen kan låta bli att ålägga motparten ersättningsskyldighet eller kan nedsätta ersättningens belopp, om ersättningsskyldigheten skulle bli oskälig i förhållande till motpartens ekonomiska omständigheter.

49 §

Bemyndigande att utfärda förordning

Genom förordning av statsrådet utfärdas det vid behov närmare bestämmelser om

- 1) de uppgifter som socialnämnden har enligt denna lag,
- 2) justitieministeriets uppgifter som centralmyndighet enligt Haagkonventionen och Europarådskonventionen, och
- 3) handlingar som ska bifogas en ansökan om återlämnande samt om erkännande eller verkställighet av ett beslut som meddelats i en främmande stat.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Om en man före ikraftträdandet av denna lag har erkänt sitt faderskap på det sätt som avses i 16 § i faderskapslagen, tillämpas på hans ställning som vårdnadshavare i stället för 6 a § 1 mom. de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

På ett sådant ärende om ändring av ett avtal eller ett beslut som har blivit anhängigt i tingsrätten före ikraftträdandet av denna lag tillämpas i stället för 14 a § de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996) 1 § 1 mom., 11 § och den finska språkdräkten i 18 § 1 mom., samt
fogas till 2 § ett nytt 2 mom. som följer:

1 §

Tillämpningsområde

Domstolens beslut och interimistiska förordnanden (*beslut*) beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt verkställs så som föreskrivs i denna lag. Vad som i denna lag föreskrivs om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn ska iaktas också vid verkställighet av domstolens beslut om hos vem barnet ska bo samt beslut om överlämnande av barnet till dess vårdnadshavare. Vad som föreskrivs om verkställighet av beslut som gäller umgängesrätt ska iaktas också vid verkställighet av domstolens beslut om växelvist boende.

2 §

Beaktande av barnets vilja

Om barnet motsätter sig ska, när betydelsen av detta bedöms, särskilt avseende fästas vid de motiveringar barnet ger för att det motsätter sig samt vid huruvida barnets motstånd med beaktande av de omständigheter som kommit fram i ärendet kan anses basera sig på barnets självständiga vilja.

11 §

Hörande av barn i domstol

Domstolen kan höra barnet med iakttagande av 11 och 15 a § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av lagen om underhåll för barn

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om underhåll för barn (704/1975) 4, 5 och 14 §, sådana de lyder, 4 § delvis ändrad i lag 364/1983, 5 § delvis ändrad i lag 1307/2014 och 14 § delvis ändrad i lagarna 159/2009 och 256/2018, samt
fogas till lagen en ny 14 a § som följer:

4§

En förälder kan åläggas att betala underhållsbidrag till barnet, om

- 1) föräldern inte på annat sätt sörjer för barnets underhåll,
- 2) barnet inte bor varaktigt tillsammans med föräldern, eller
- 3) barnet bor växelvis med föräldern och växelvis med den andra föräldern eller någon annan vårdnadshavare.

Underhållsbidragets belopp och sättet för betalning av det fastställs genom avtal eller dom.

5§

I angelägenheter som rör underhållsbidrag företräds ett minderårigt barn av sin vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare. Företrädaren för ett minderårigt barn har rätt att företräda barnet också i ett ärende som gäller barnets rätt till underhåll sedan barnet fyllt 18 år. Barnets vårdnadshavare får företräda barnet också när motparten är barnets andra vårdnadshavare, om barnet bor hos någondera föräldern.

Särskilda bestämmelser gäller för barnatillsyningsmannens skyldighet att bistå barnet i ärenden som gäller underhållsbidrag.

14§

Bestämmelser om behörig domstol i ärenden som gäller underhållsbidrag finns i 10 kap. i rättegångsbalken.

Om ett yrkande på underhållsbidrag framställs i samband med ett ärende som gäller vårdnad om barnet eller umgängesrätt eller fastställande av föräldraskap, kan yrkandet på underhållsbidrag även handläggas vid den domstol där det förstnämnda ärendet ska anhängiggöras.

14 a §

När ett ärende som gäller underhåll för barn är anhängigt vid domstol, kan domstolen ge ett interimistiskt förordnande om underhållsbidrag, om detta behövs för att trygga barnets underhåll.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

Ändring får inte sökas i domstolens interimistiska förordnande.
Ett interimistiskt förordnande är i kraft tills domstolen fattar ett slutligt beslut i ärendet, om inte förordnandet återtas eller ändras före det.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 10 § i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar (394/2011) 10 § 1 mom. som följer:

10§

Ärenden som gäller barns ställning och rättigheter

Ärenden som gäller barns ställning och rättigheter kan bli föremål för medling i domstol när de gäller underhåll för barn eller vårdnad om barn och umgängesrätt. Medlingen i domstol ska genomföras på ett sätt som tar hänsyn till barnets bästa samt barnets önskemål och åsikt i den utsträckning som det med beaktande av barnets ålder och utvecklingsnivå är möjligt. Vid bedömningen av om en förlikning kan stadfästas ska domstolen beakta bestämmelserna i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) och i lagen om underhåll för barn (704/1975).

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 10 kap. 13 §, 12 kap. 4 a § och 17 kap 12 § 1 mom., sådana de lyder, 10 kap. 13 § i lag 135/2009, 12 kap. 4 a § i lag 650/2007 och 17 kap. 12 § 1 mom. i lag 732/2015, som följer:

10 kap.

Om forum i tvistemål

13 §

Ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt prövas av den tingsrätt inom vars domkrets barnet har sin hemvist eller sin vanliga vistelseort. Ett ärende som gäller syskon kan även prövas av den tingsrätt inom vars domkrets någon av dem har sin hemvist eller sin vanliga vistelseort.

12 kap.

Om parterna

4 a §

Om en part på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna, försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak saknar förmåga att bevaka sina intressen i en rättegång eller om partens intressebevakare, vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare på grund av jäv eller av någon annan orsak är förhindrad att utöva talerätt vid rättegången, kan den domstol där rättegången är anhängig på tjänstens vägnar för rättegången förordna en intressebevakare för parten. På intressebevakaren tillämpas lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

Om inte domstolen beslutar något annat gäller ett intressebevakarförordnande också i en högre rättsinstans där ärendet anhängiggörs genom ändringssökande.

Betänkande LaUB 12/2018 rd

17 kap.

Om bevisning

12 §

Tjänstemän och offentligt anställda arbetstagare samt de som utövar offentlig makt eller sköter ett offentligt förtroendeuppdrag och andra personer som har tystnadsplikt enligt 23 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) får inte vittna om innehållet i en handling eller rättegångshandling som ska hemlighållas för en part med stöd av 11 § 2 mom. i den lagen eller 12 § 2 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007). De får inte heller vittna om något som med stöd av någondera av dessa bestämmelser vore sekretessbelagt om det ingick i en handling, om inte den till vars förmån tystnadsplikten har föreskrivits ger sitt samtycke till det. Bestämmelserna i 16 § 5 mom. i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) 18 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) eller någon annan motsvarande paragraf enligt vilken det är tillåtet att röja sekretessbelagda uppgifter vid en rättegång ska dock tillämpas i stället för det som föreskrivs ovan i detta moment.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 19 a § i förvaltningsprocesslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förvaltningsprocesslagen (586/1996) 19 a §, sådan paragrafen lyder i lag 651/2007, som följer:

19 a §

Förordnande av intressebevakare för rättegång

Om en part på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna, försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak saknar förmåga att bevaka sina intressen i en rättegång eller om partens intressebevakare, vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare på

Betänkande LaUB 12/2018 rd

grund av jäv eller av någon annan orsak är förhindrad att utöva talerätt vid rättegången, kan den domstol där rättegången är anhängig på tjänstens vägnar för rättegången förordna en intressebevakare för parten. På intressebevakaren tillämpas lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

Om inte domstolen beslutar något annat gäller ett intressebevakarförordnande också i en högre rättsinstans där ärendet anhängiggörs genom ändringssökande.

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 23 a § i äktenskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i äktenskapslagen (234/1929) 23 a §, sådan paragrafen lyder i lag 411/1987, som följer:

23 a §

På en medlares tystnadsplikt tillämpas 15 § och 29 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000). På medlaren tillämpas inte vad som i 20 § i den lagen föreskrivs om skyldighet att lämna uppgifter. Medlaren har inte rätt att på eget initiativ inhämta uppgifter om familjen av andra myndigheter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag

om ändring av 63 och 95 § i adoptionslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i adoptionslagen (22/2012) 63 och 95 § som följer:

63 §

Inhämtande av utredning, hörande av barnet och interimistiska förordnanden

I syfte att utreda barnets önskemål och åsikter samt de övriga förhållanden som inverkar på avgörandet av ett ärende som gäller kontakt, ska domstolen vid behov inhämta utredning hos socialvårdsorganet i barnets, den tidigare föräldrarnas och adoptivföräldrarnas hemkommuner. Om någon av dessa saknar hemkommun i Finland, ska utredning inhämtas hos socialvårdsorganet i den kommun där personen vistas.

På personligt hörande av barn i domstol eller vid utredning enligt 1 mom., på tidsfristen för och komplettering av utredning, på röjande av sekretessbelagda uppgifter, på hörande av den som gjort utredningen och på meddelande av interimistiska förordnanden tillämpas vad som föreskrivs i 15 a §, 16 § 3—5 mom., 16 a och 17 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) beträffande handläggningen av ärenden som gäller umgängesrätt.

95 §

Företrädande av barn som ska adopteras

När en tillhandahållare av adoptionsrådgivning eller ett utländskt adoptionstjänstorgan har placerat ett barn hos en adoptionssökande i adoptionssyfte, har adoptionssökanden under placeringen rätt att i vårdnadshavarens ställe besluta om barnets vistelseort, vård, uppfostran, övervakning och omsorg i övrigt samt om den undervisning och hälsovård som barnet behöver. Adoptionssökanden har dessutom rätt att företräda barnet även i andra brådskande ärenden som gäller barnets person.

På en adoptionssökande som utövar den rätt som avses i 1 mom. tillämpas vad som i 4 § 2 och 3 mom. samt i 5, 5 b och 5 c § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt föreskrivs om vårdnadshavare.

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag

om ändring av 11 § i lagen om förmyndarverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) 11 § som följer:

11 §

Om en intressebevakare på grund av sjukdom eller av en orsak som avses i 32 § 2—5 mom. eller av någon annan orsak är tillfälligt förhindrad att sköta sitt uppdrag, kan domstolen förordna en ställföreträdare för denne.

På ställföreträdaren tillämpas vad som i denna lag föreskrivs om intressebevakare.

Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag

om ändring av 3 § i religionsfrihetslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i religionsfrihetslagen (453/2003) 3 § 2 mom., sådant det lyder i lag 253/2016, som följer:

3 §

Medlemskap i ett religionssamfund

Ett barns vårdnadshavare beslutar gemensamt om barnets religiösa ställning. Om det med stöd av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) genom ett av socialnämnden fastställt avtal avtalats eller genom ett beslut av domstol beslutats något annat om uppgiftsfördel-

Betänkande LaUB 12/2018 rd

ningen mellan vårdnadshavarna, ska dock det av socialnämnden fastställda avtalet eller domstolens beslut följas.

Denna lag träder i kraft den 20 .

11.

Lag

om ändring av 46 § i barnskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i barnskyddslagen (417/2007) 46 § 1 mom., sådant det lyder i lag 88/2010, som följer:

46§

Beslut om vårdnaden om barn och umgängesrätt under den tid omhändertagandet varar

Under den tid omhändertagandet varar kan föräldrarna avtala om vårdnaden om barnet och umgängesrätt. Bestämmelser om fastställelse av avtalet finns i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. En allmän domstol kan under den tid omhändertagandet varar fatta beslut om vårdnaden om barnet, umgängesrätt eller intressebevakning med iakttagande av vad som föreskrivs i den lagen eller i lagen om förmyndarverksamhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

12.

Lag

om ändring av 10 § i lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn samt om tillämpning av konventionen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn samt om tillämpning av konventionen (435/2009) 10 § som följer:

10 §

Utlåtande i ärende om umgängesrätt

Om ett ärende om umgängesrätt med barn ska avgöras i en främmande fördragsslutande stat och saken gäller kontakten mellan barnet och barnets i Finland bosatta förälder, får denna förälder begära ett utlåtande av socialnämnden om omständigheter som är viktiga för beviljandet eller utövandet av umgängesrätten. I utlåtandet får även sekretessbelagda uppgifter lämnas ut med tillämpning av vad som föreskrivs i 16 § 5 mom. i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

Utlåtandet lämnas av socialnämnden i den kommun där den person som framställer begäran har hemkommun enligt lagen om hemkommun (201/1994). Utlåtandet skickas till den finska centralmyndigheten eller direkt till den behöriga myndigheten i den stat där ärendet ska avgöras.

På verksamhet som kommunerna ordnar med stöd av denna paragraf tillämpas lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/1992), om inte något annat föreskrivs genom lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utskottets förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att statsrådet vid genomförandet av reformen av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt genom anvisningar gör det klart att barnets bästa ska vara den tolkningsprincip som genomgående styr beslutsfattandet och verksamheten.*

Betänkande LaUB 12/2018 rd

2. *Riksdagen förutsätter att regeringen så snart som möjligt utreder och bedömer konsekvenserna av växelvist boende och behovet av ändringar i lagstiftningen om förmåner och tjänster samt utan dröjsmål bereder de ändringar som behövs i lagstiftningen och överlämnar dem till riksdagen.*
3. *Riksdagen förutsätter att statsrådet stärker och utvecklar stödet för föräldraskap och parrelationer och tjänsterna för separationssituationer i syfte att förebygga och avgöra utdragna och svåra vårdnads- och umgängestvister.*
4. *Riksdagen förutsätter att det ges nationella anvisningar och utbildning om hur de utredningar om omständigheterna som utarbetas för domstolsbehandlingen av ärenden som gäller vårdnad och umgängesrätt ska göras och att man bedömer behovet av föreskrivna behörighetskrav för dem som gör utredningarna.*
5. *Riksdagen förutsätter att regeringen noga ger akt på genomförandet och effekterna av reformen av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och att den därvid i synnerhet ägnar uppmärksamhet bland annat åt hur de utvidgade möjligheterna att avtala om vårdnad, boende och umgänge utnyttjas och motsvarande utvidgade befogenheter för de sociala myndigheterna utövas och åt hur det växelvisa boendet fungerar och hur effektiva de metoder är som är avsedda mot föräldraalienation och annat hindrande av umgängesrätten.*

Helsingfors 5.12.2018

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Kari Tolvanen saml
vice ordförande Eva Biaudet sv
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Katja Hänninen vänst
medlem Ari Jalonen blå
medlem Johanna Karimäki gröna
medlem Pia Kauma saml
medlem Suna Kymäläinen sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Juha Pylväs cent
medlem Antti Rantakangas cent
medlem Veera Ruoho saml
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Ville Tavio saf.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.